

PEDAGOGIK MAHORAT

1
2026

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

1-son (2026-yil, yanvar)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2026

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

№ 1, 2026

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «Pedagogy» and «Psychology».

The journal was founded in 2001.

The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Doc. Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov

Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I.Ibragimov

Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)

Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Zotova Firuza Raxmatullova (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Alijon R. Hamroev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.M.Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R.Amanov

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbonova

Doctor of Philology, Prof. Qahramon R.Tuxsanov

Doctor of Psychology, Prof. Akmal M. Nazarov

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Nargiza G. Dilova

PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G.Jumaev

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. Mekhriddin J. Abdullaev

PhD in Pedagogical Sciences, Prof. Anvar E. Sattorov

PhD in Pedagogical Sciences, Prof. Firuz N. Nurulloev

PhD in Economics Sciences, Doc. Layli B. Navruz-zade

PhD in Pedagogical Sciences, Doc. Umida A. Fayzieva

PhD in Pedagogical Sciences, Doc.Umida M. Khalikova

MUNDARIJA

	Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
DOLZARB MAVZU			
	XUJAKOVA Nafisa Yuldashevna	Talabalarda hissiy zo‘riqish yuzaga kelishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	8
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA			
	ADIZOVA Nigora Baxtiyorovna	Talabalarda divergent tafakkurni rivojlantirish usullari	12
	MAXMUDOVA Muyassar Maxmudovna	Bo‘lajak pedagoglarda madaniyatlararo muloqotni shakllantirish	17
	KURBANOVA Gulnoz Negmatovna	Tibbiyot oliy ta‘lim muassasasi talabalarining kasbiy madaniyati va etikasini rivojlantirishda tafakkurning roli	21
	JUMAYEV Ruzokul Xoliqulovich	Zamonaviy ta‘lim tizimi sharoitida talabalarining mustaqil ishlarining mohiyati va mazmuni	27
	ESHPU LATOVA Husniya Mirg‘olib qizi	Bo‘lajak muhandislarning axborot-kommunikativ kompetentligini rivojlantirishni modellashtirish	31
	EGAMOVA Anbarjon Atanazarovna	Talabalarda innovatsion yechimlar yaratish orqali konstruktiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik omillari	39
	BOYMIRZAYEV Farxodjon Raxmatjon o‘g‘li	Bo‘lajak o‘qituvchilarning o‘quvchilarni baholashga oid ko‘nikmalarini rivojlantirish omillari	45
	ISABAYEVA Dilfuza Komiljonovna	Stimulating student’s motivation and praising during the class	50
	KADIROVA Omadxon Sobirjonovna	Bolalarda tashabbuskorlik xususiyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik tomonlari	55
	KAMOLDINOV Muhammadsodiq Baxtiyor o‘g‘li	Pedagogik-psixologik kompetentlikning konfliktologik kompetentlikni rivojlantirishdagi o‘rni	59
	NURIDDINOVA Diyora Isaqali qizi	Interaktiv metodlar asosida o‘quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasining innovatsion yondashuvlari	64
	NURULLAYEV Abduhamid Ro‘zimboyevich	Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarni kasbiy-amaliy tayyorlashda o‘quv jarayonini loyihalash mexanzmi	68
	RAXIMOV Umidjon Muratovich	Raqamli ta‘lim muhitida talabalar pedagogik-psixologik kompetentligini rivojlantirishning psixologik omillari	74
	RAXMONOV Erkinjon Komil o‘g‘li	O‘quv axborotlarini mustaqil izlash va tanlashning psixologik-pedagogik asoslari	80
	SAYFULLAYEV Xurshid Jamolxonovich, AMINJONOVA Zarina Alisherovna	Masofaviy va an‘anaviy ta‘limning nazariy xususiyatlari	84

[alamy.com](https://www.alamy.com)

Student debate hi-res stock photography and images - Alamy

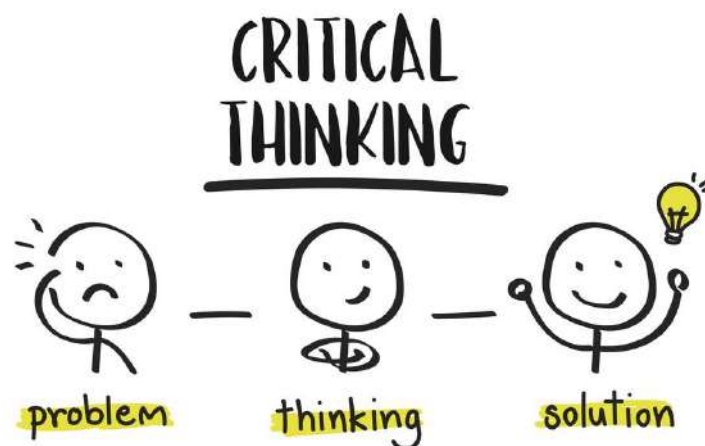
Innovatsion yondashuvlar: Raqamli texnologiyalar va zamonaviy strategiyalar

Zamonaviy ta'limda interaktiv metodlarni raqamli vositalar bilan birlashtirish innovatsion yondashuvlarni yaratadi. Bu yondashuvlar o'quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

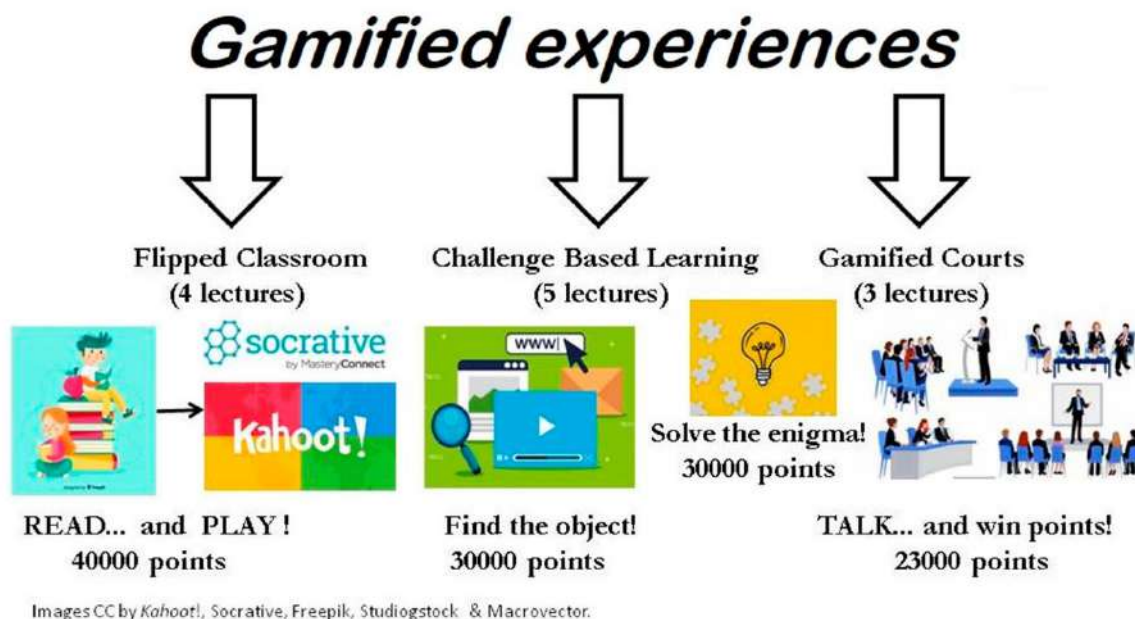
Asosiy innovatsion yondashuvlar:

1. **Flipped classroom (teskari sinf)** — O'quvchilar uyda video yoki materiallarni o'rganadi, sinfda esa muhokama va amaliy mashqlarga vaqt ajratiladi. Bu chuqur tahlil va tanqidiy fikrlashga imkon beradi.
2. **Gamifikatsiya** — O'yin elementlari (ballar, badge'lar, quest'lar) orqali motivatsiyani oshirish. O'quvchilar muammolarni hal qilib, raqobatlashadi va ijodiy yechimlar topadi.
3. **Muammoga asoslangan o'qitish (PBL)** va real dunyo simulyatsiyalari — VR/AR texnologiyalari yordamida haqiqiy holatlarni modelashtirish.
4. **Raqamli platformalar** — Padlet, Google Forms, Kahoot orqali interaktiv topshiriqlar va vizual xaritalar (mind mapping) yaratish.
5. **Aqliy hujum (brainstorming)** va interaktiv suhbatlarni onlayn vositalarda o'tkazish.

Bu yondashuvlar o'quvchilarning mustaqillik, ijodkorlik va tanqidiy baholash ko'nikmalarini sezilarli oshiradi.

[eschoolnews.com](https://www.eschoolnews.com)

mdpi.com

Xulosa. Interaktiv metodlar asosidagi innovatsion yondashuvlar o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning eng samarali yo'lidir. Ular nafaqat bilimlarni o'zlashtirishni, balki ularni amalda qo'llash va tanqidiy baholashni o'rgatadi. O'zbekiston ta'lim tizimida bu metodlarni keng joriy etish orqali kelajak avlodni zamonaviy talablarga mos tayyorlash mumkin. O'qituvchilarning kasbiy mahorati va texnologiyalarni integratsiya qilishi bu jarayonning muvaffaqiyat kalitidir.

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PQ-4860-sonli Farmon. 13.10.2020. Bolalar bilan maxsus ta'limiy ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun ta'lim tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. 2020–2025 yillar uchun inkluziv va innovatsion ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent, 2020.
3. Yo'ldosheva, N. Integratsiyalashgan va interfaol mashg'ulotlar orqali ijodiy ko'nikmalarni shakllantirish. Toshkent: Ta'lim, 2022.
4. Hattie, J., Tomlinson, C. Visible Learning and Differentiated Instruction in Primary Education. New York: Routledge, 2017–2018.
5. <https://www.google.com/search?q=intereaktiv+metodlar&oq=intereaktiv+metodlar&gs>

**BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHILARNI KASBIY-AMALIY
TAYYORLASHDA O‘QUV JARAYONINI LOYIHALASH MEKANIZMI**

*Nurullayev Abduhamid Ro‘zimboyevich,
Buxoro davlat pedagogika instituti,
“Jismoniy tarbiya va sport” kafedrası professori*

Maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy-amaliy tayyorlash jarayonida o‘quv jarayonini loyihalash mexanizmining pedagogik mohiyati, tuzilmasi va amalga oshirish bosqichlari yoritilgan. Kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘quv jarayonini loyihalashning samarali usullari tahlil qilinib, ularning bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy tayyorgarligini oshirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

***Kalit so‘zlar:** jismoniy tarbiya, kasbiy-amaliy tayyorgarlik, o‘quv jarayonini loyihalash, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik texnologiya, bo‘lajak o‘qituvchi.*

МЕХАНИЗМ ПРОЕКТИРОВАНИЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ

В статье рассматриваются педагогическая сущность, структура и этапы реализации механизма проектирования образовательного процесса в процессе профессионально-практической подготовки будущих учителей физической культуры. Анализируются эффективные методы проектирования образовательного процесса на основе компетентностного подхода и обосновывается их важность для повышения качества профессиональной подготовки будущих специалистов.

***Ключевые слова:** физическая культура, профессионально-практическая подготовка, проектирование образовательного процесса, компетентностный подход, педагогические технологии, будущий учитель.*

**A MECHANISM FOR DESIGNING THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE
PROFESSIONAL AND PRACTICAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION
TEACHERS**

The article discusses the pedagogical essence, structure and implementation stages of the educational process design mechanism in the process of professional and practical training of future physical education teachers. Effective methods of designing the educational process based on a competency-based approach are analyzed and their importance in improving the professional training of future specialists is substantiated.

***Keywords:** physical education, professional and practical training, educational process design, competency-based approach, pedagogical technology, future teacher.*

Kirish. Bugungi glaballashuv jarayonida zamonaviy ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan tub islohotlar bo‘lajak pedagog kadrlarni tayyorlash jarayoniga yangicha yondashuvlarni joriy etishni talab etmoqda. Xususan, jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlashda faqat nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, ularni kasbiy-amaliy faoliyatga to‘liq tayyorlash dolzarb pedagogik muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Bu esa o‘quv jarayonini ilmiy asosda loyihalash, ta’lim mazmunini kasbiy faoliyat talablariga moslashtirish va o‘qitishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

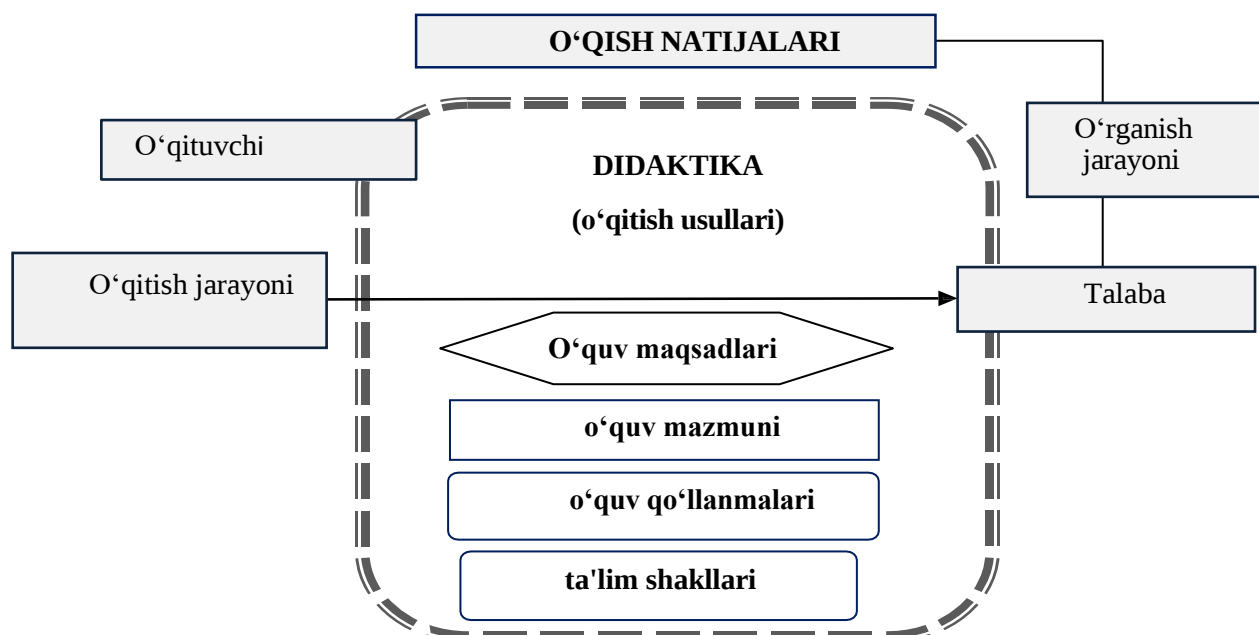
Tadqiqot metodologiyasi va adabiyotlarning tahlili. Biggs va K. Tang (2011) ning “Teaching for Quality Learning at University” asarlarida o‘quv jarayonini **o‘quv maqsadlari, kontent, metodlar va baholash vositalari uyg‘unligi** tamoyiliga asoslangan holda rejalashtirish tavsif etiladi. L. W. Anderson va D. Krathwohl (2001) “Revised Bloom’s Taxonomy” modeli ta’lim maqsadlarini ikki darajada – bilim va kognitiv jarayon bo‘yicha rejalashtirishni ta’kidlaydi. Bu model pedagogik loyihalashtirishda amaliy maqsadlarni aniqlashda ko‘p qo‘llanadi.

O‘qituvchilarni tayyorlash, ularni ta’lim-tarbiya jarayonini loyihalashtirishga bo‘lgan zamonaviy yondashuvlar F.R.Yuzlikayev [11], M.X. Mahmudov [6], B.Abdullayeva [4], B.Ma’murov [14] larning ishlarida bayon qilinganidek, ularni o‘quvchilarga zamonaviy ta’lim texnologiyalariga asoslangan ta’lim jarayonini tashkil etuvchi sub’yektlar sifatida qaralgan.

Bugungi kunda jismoniy tarbiya o‘qituvchisidan nafaqat jismoniy mashqlarni o‘rgatish metodikasini bilish, balki sport-sog‘lomlashtirish mashg‘ulotlarini rejalashtirish, o‘quvchilarning individual

xususiyatlarini hisobga olish, zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish kabi kasbiy kompetensiyalar talab etilmoqda. Shu bois bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy-amaliy tayyorlash jarayonida o‘quv jarayonini loyihalash masalasi alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagog kadrlarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish, nazariya va amaliyot integratsiyasini ta‘minlash orqali ta‘lim sifatini oshirish mumkin. Biroq jismoniy tarbiya yo‘nalishida o‘quv jarayonini loyihalash mexanizmlarini tizimli ravishda ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish masalalari yetarli darajada yoritilmagan. Mazkur holatlar bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy-amaliy tayyorlashda o‘quv jarayonini loyihalash mexanizmini ishlab chiqish va uning samaradorligini ilmiy asoslash zaruratini yuzaga keltiradi. Shu nuqtayi nazardan, ushbu maqola mavzusi dolzarb bo‘lib, u zamonaviy ta‘lim talablariga javob beradigan raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi. Ta‘lim texnologiyalari hozirda Rossiya pedagogik amaliyotida keng tarqalmoqda. Ularning qo‘llanilishi o‘qituvchilardan ta‘lim jarayonini loyihalash, mavjud texnologiyalarni takomillashtirish va ularni talabalar va o‘quv muhitining o‘ziga xos ehtiyojlariga moslashtirish qobiliyatini talab qiladi.

O‘qitishning tashkiliy shakllari.

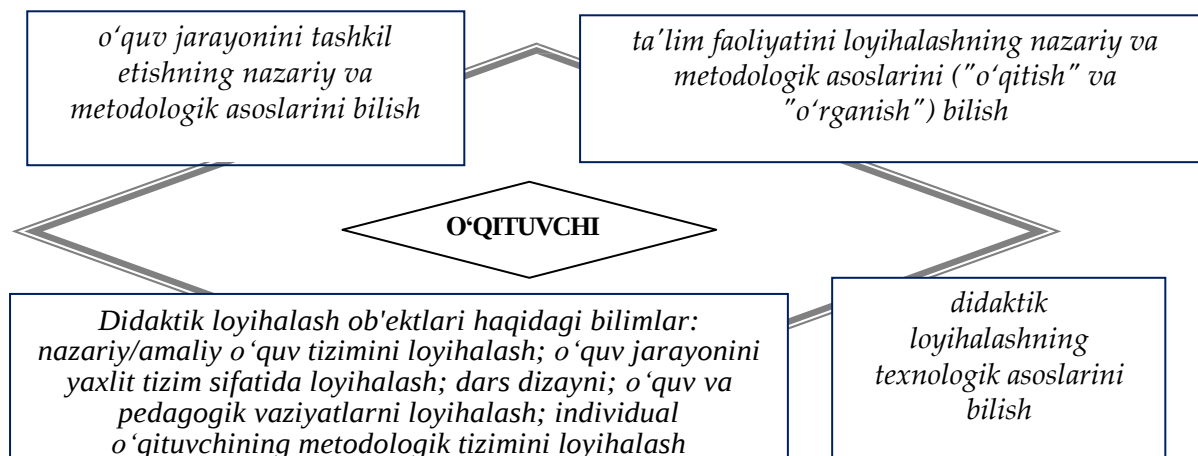
1-rasm Didaktik tizim modeli: o‘qituvchi va talabalar o‘rtasidagi didaktik o‘zaro ta’sir (didaktik jarayon) davomida "didaktik tizim" ning barcha elementlari amalga oshiriladi.

Biroq oliy ta’limdagi zamonaviy tadqiqotlarning nazariy tahlili natijalari va mening ko‘p yillik o‘qituvchilik tajribam menga shunday xulosaga kelishga imkon beradiki, hatto, o‘qitishga yuqori darajada tayyor bo‘lsa ham, institut va universitet bitiruvchilarining shaxsiy va kasbiy moslashuvi ko‘pincha uzoq vaqt talab etadi.

Tahlil va olingan natijalar. Agar biz o‘qituvchining didaktik loyihalashining obyekti didaktik tizimlar, didaktik jarayonlar va shunga mos ravishda didaktik vaziyatlar deb hisoblanishi mumkin, degan pozitsiyadan kelib chiqsak, unda "didaktik loyihalash" tushunchasi ostida biz o‘qituvchining ancha murakkab va ko‘p bosqichli faoliyatini tushunamiz (1-rasm), bu didaktik tizimlar modellarini va ularni amalga oshirish uchun didaktik jarayonlarni yaratish bilan bog‘liq. Didaktik loyihalash turli xil o‘quv jarayoni loyihalarini yaratishni o‘z ichiga olgan va ularning natijalarini bashorat qilishga qodir bo‘lgan kelgusi faoliyatlar uchun turli xil variantlarni yaratishga imkon beradi. Muayyan fan uchun o‘quv jarayoni loyihasini yaratish va amalga oshirish uchun o‘qituvchi, avvalo, didaktik loyihalashni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan ma’lum bilimlar to‘plamiga ega bo‘lishi kerakligi aniq - 2-rasm.

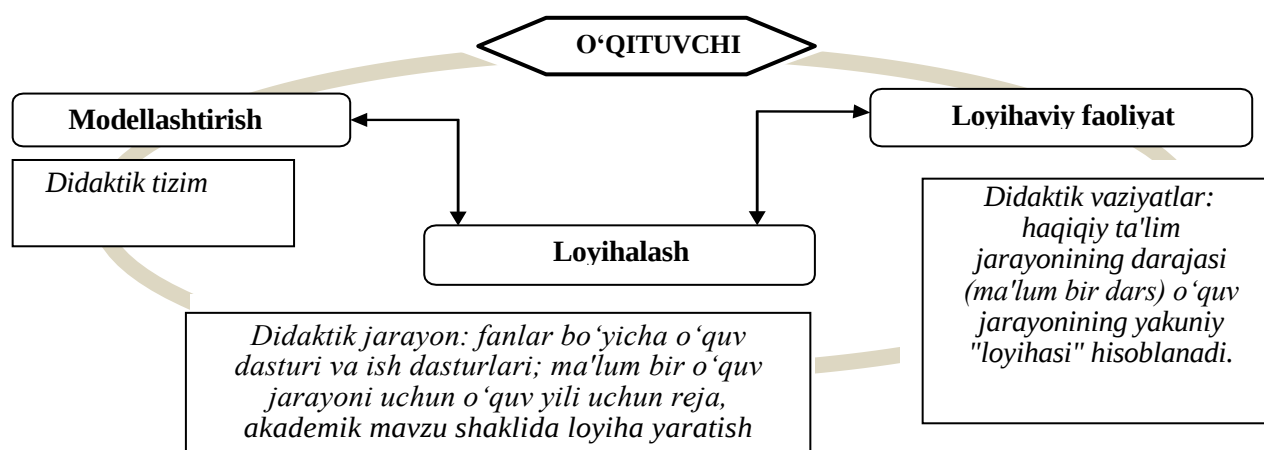
O‘qituvchining didaktik loyihalashdagi professional faoliyatida ketma-ket, o‘zaro bog‘liq bosqichlar qatorini ajratish mumkin: "modellashtirish ↔ loyihalash ↔ tuzilma". Modellashtirish, bilish usuli sifatida, bizga "didaktik tizim"ni yanada yaxlit tarzda ifodalash va didaktik jarayonni (ushbu tizim doirasida amalga oshiriladigan) o‘rganish imkonini beradi. Biroq bu yerda shuni ta’kidlash kerakki, yaratilgan "model" allaqachon mavjud bo‘lgan subyekt/jarayonning aksidir. "Loyiha", mohiyatan, g‘oya, ya’ni o‘qituvchi haqiqiy didaktik jarayonni o‘zgartirish va amalga oshirishni niyat qilgan mexanizmdir. Loyihalash

bosqichida loyiha yanada batafsil va aniqlashtiriladi: maqsadlar; mazmun; o‘qitish usullari, shakllari va vositalari; o‘qituvchi va talaba faoliyatining turlari (tarkibiy qismlari). Shunday qilib, bu bosqichning o‘ziga xosligi didaktik jarayon amaliyotini loyihalash bilan belgilanadi, bu yerda loyiha boshqaruv tuzilmalari ishlab chiqiladi va didaktik jarayon loyihasini uning yakuniy hujjatlashtirish shakliga aylantirish amalga oshiriladi. Yuqorida aytib o‘tilgan didaktik loyihalash bosqichlarining har biri — modellashtirish ↔ loyihalash ↔ tuzilmasi — ma‘lum bir loyihalash mavzusiga "bog‘langan" ekanligini ko‘rish mumkin (2-rasm).

2-rasm. Loyihalashda o‘qituvchisining kasbiy bilim darajalari

Texnologik yondashuv nuqtayi nazaridan, didaktik jarayonni loyihalash o‘qituvchi uchun professional faoliyat turi bo‘lib, o‘qituvchiga didaktik jarayonning "texnologik tuzilishi" va uning natijalarini oldindan ko‘ra bilish imkonini beruvchi usullar va vositalar to‘plami bilan tavsiflanadi. O‘qituvchining professional faoliyati bu yerda didaktik jarayonni modellashtirish va darsni (dars rejasini) tuzish sifatida ifodalanadi. Loyiha o‘qituvchining o‘z kelajakdagi faoliyatini individual ravishda namoyish etishidir, dars rejasini esa loyihani hujjatlashtirish shaklidir. Shuning uchun bitiruvchilarni qiyinchiliklarni mustaqil ravishda yengishga tayyorlash muammosi hozirgi mehnat bozorida ishlay olish bilan bog‘liq muammolar mavjud va ijobiy yechimni talab qiladi, bu esa kasbiy va pedagogik ta‘lim tizimini yanada takomillashtirish vazifasini qo‘yadi. Shunga ko‘ra, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarning keyingi kasbiy faoliyatida potentsial ijodkorlik uchun haqiqiy poydevor sifatida loyihaviy faoliyatga tayyorligini rivojlantirishning mumkin bo‘lgan yo‘llarini aniqlash zarurati ortib bormoqda. Ta‘limda tub o‘zgarishlarni ta‘minlashga qodir bo‘lgan maxsus faoliyat sifatida loyihalashning nazariy konsepsiyalarini tahlil qilishimiz shuni ko‘rsatdiki, ma‘lum bir o‘qituvchi uchun asosiy loyihalash obyekti "didaktik tizim" va "didaktik jarayon" hisoblanadi. Umuman olganda, zamonaviy, rivojlangan didaktik tizimni tashkil etuvchi oltita asosiy o‘zaro bog‘liq elementni aniqlash mumkin (1-rasm): o‘qituvchi; mutaxassislik tayyorlash maqsadlari; talabalar; o‘quv mazmuni; o‘quv maqsadlariga erishish usullari sifatida didaktik jarayonlar; o‘rganishning tashkiliy shakllari.

3-rasm. Didaktik loyihalash bosqichlari ketma-ketligi

Shu nuqtayi nazardan, Buxoro davlat pedagogika instituti Jismoniy madaniyat fakultetida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashning amaldagi tizimi shuni ko'rsatib turibdiki, bo'lajak mutaxassislar, amaliy va nazariy dars mashg'ulotlarida darslarni tashkillashtirish pedagogik faoliyatga tizimli o'rgatib borilmoqda; Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashning mavjud holati metodologik faoliyatni yaxlit tushunish va dars jarayoniga bo'lajak o'qituvchilar hozirdanoq kirishishlari, qolaversa, 4+2 amaliyot faoliyatining tashkil qilinganligi ham talabalarining o'zlari kerakli darajadagi loyihalash kompetensiyasiga ega bo'lishiga zamin yaratmoqda. Talabalar didaktik loyihalash bilimlarini amaliy (loyihaviy) ko'nikmalar tizimi orqali amalga oshirishlari kerak, ularning rivojlanish darajasi ularning kasbiy faoliyatining muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Loyihalash muammosi o'zining rivojlanish tarixiga ega. “Pedagogik loyiha” atamasi ko'proq ta'lim va quyidagi ma'noga ega bo'lgan pedagogik ishlarda uchraydi: Loyiha – ta'lim tizimini loyihalashtirishga qaratilgan holda rasmiylashtirilgan pedagogik g'oyalar, pedagogik jarayonlar va texnologiyalar majmuasi, shuningdek, ularning amaliy joriy etilish dasturidir. O'quvchilarga ta'lim va tarbiya berishning muvaffaqiyatligi va natijaga egaligi pedagog tomonidan loyihaviy faoliyatni qanchalik o'zlashtirib olganligiga bog'liq, chunki bu faoliyat vaziyatga qarab texnologik yechimlarni takomillashtirishga qodir, yangi ta'lim yondashuvlari va usullarini ishlab chiqarish qobiliyatini rivojlantiradi.

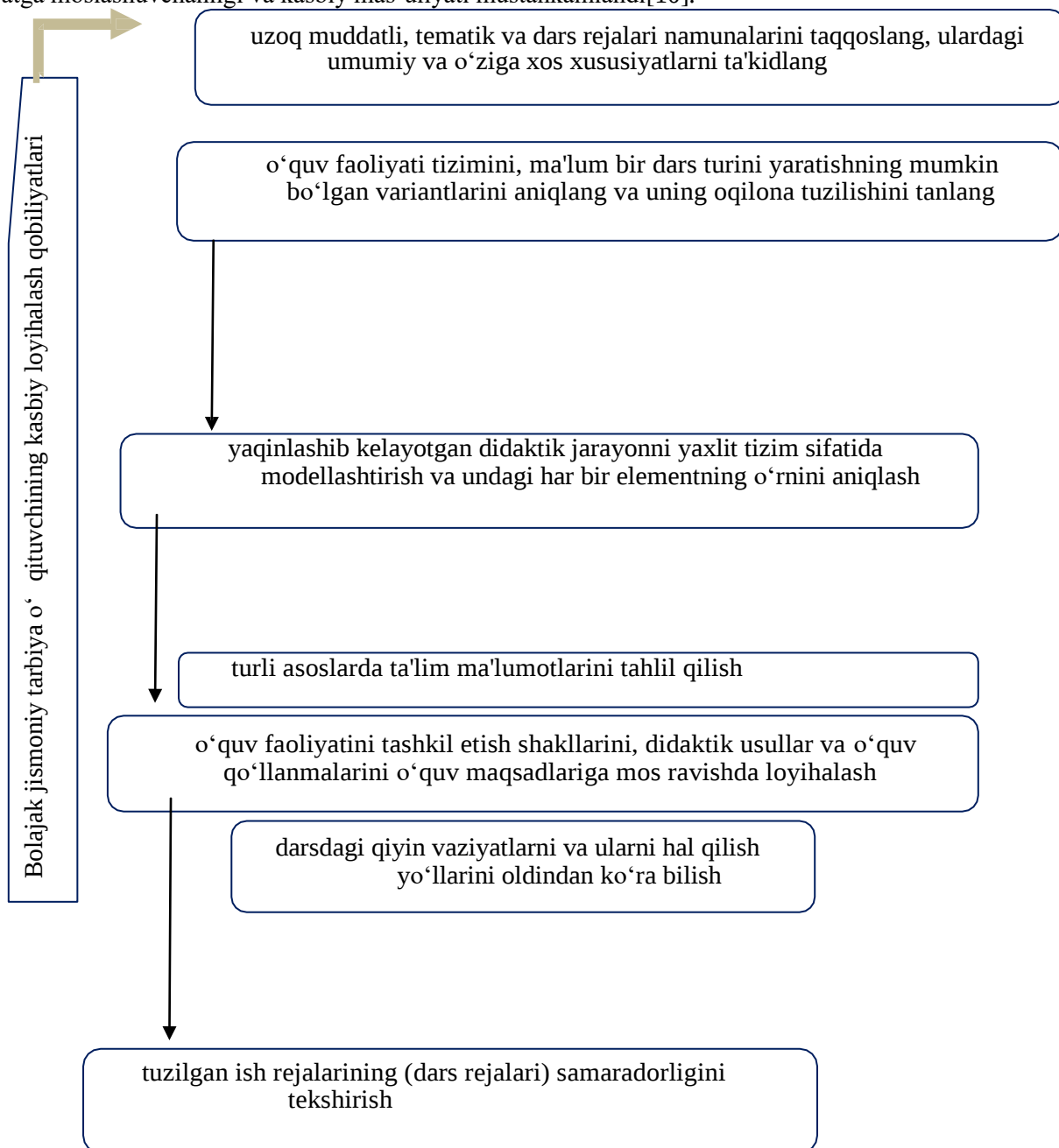
Loyihaviy faoliyat, V.S.Bezrukovaning fikricha, “bu – ta'lim oluvchilar va pedagoglarning bo'lajak faoliyatining asosiy qismlarini birinchi galda ishlab chiqishdan iborat”. Har qanday loyihalash obyektining, bu pedagogik tizimmi, pedagogik jarayonmi, pedagogik vaziyatmi, uning asosiy qismi – uning ishtirokchilari faoliyati hisoblanadi. Shuning uchun, birinchi navbatda, o'qituvchi va ta'lim oluvchining faoliyati loyihalashtiriladi. Loyihalash istalgan pedagogning (tashkilotchilik, bilish va muomala qila olish bilan bir qatorda) vazifasidir, maktabda o'quv-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirishga imkon yaratadi [12].

Zamonaviy tadqiqotlarning va ta'lim sohasidagi loyihalash amaliyotining nazariy tahlili (bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi xususiyatlarini hisobga olgan holda) bizga jismoniy tarbiya o'qituvchisining asosiy loyihalash ko'nikmalarini aniqlash imkonini berdi - 3-rasm.

Shu munosabat bilan, biz oliy ta'lim o'qituvchilarining asosiy vazifalaridan biri talabalarining fikrlash tarzini o'zgartirish va kasbiy rivojlanish strategiyalarini tanlashda ishlatilishi mumkin bo'lgan kompetensiyalarni rivojlantirish bo'lishi kerak, deb hisoblaymiz. Shuning uchun o'qituvchining loyihalash qobiliyatlari talabalarining kasbiy faoliyatidagi muvaffaqiyatlarini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabalari loyihalash bilimlari va ko'nikmalarini egallab borar ekan, ular loyihalash harakatlarining ilmiy va metodologik asosi nafaqat ma'lum bir akademik fanning predmet mazmuni bilan belgilanadigan bilimlar, tushunchalar va fikrlash usullari ekanligini tushunishlari juda muhimdir. Loyihalash faoliyati, shuningdek, sport pedagogik fanlari va fikrlash usullari bo'yicha fanlararo bilimlarga qo'shimcha ravishda shakllanadigan didaktik jarayonni tashkil etishning maqsadli ravishda o'zlashtirilgan haqiqatidir. Jismoniy tarbiya o'qituvchilari va sport murabbiylarini tayyorlaydigan Jismoniy madaniyat fakultetlarida loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirish asosan sport pedagogik fanlarini o'zlashtirish orqali amalga oshirilishi kerak. Talabalarining loyihalash qobiliyatlarini rivojlantirishning bir usuli, bizning fikrimizcha, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish va amalga oshirishdir, bunda talabalarining loyihalash faoliyatida ifodalanadi. oldindan belgilangan xususiyatlarga ega tuzilgan takrorlanadigan didaktik jarayonlar talaba tomonidan jismoniy tarbiya darsini loyihalashda uning qo'llanilish chegaralarini aniq belgilab, ma'lum bir didaktik loyihalash tuzilmasidan foydalanish kerak. Xususan, bugungi kunda Buxoro davlat pedagogika instituti Jismoniy madaniyat fakultetining “Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi” va “Jismoniy tarbiya va sport” kafedralari tomonidan ishlab chiqilgan fan dasturlari bo'lajak kadrlarga mutaxassislik bo'yicha atroflicha va chuqur kasbiy bilimlar berish orqali, kelajakdagi ish faoliyatlarida kasbiy-amaliy ahamiyat kasb etuvchi jismoniy madaniyat bo'yicha kasbiy bilimlar, ko'nikma va malakalarga ega qilish qatorida dars jarayonini loyihalash, dars jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalana olish kabi amaliy ko'nikmalar bilan qurollantirishni ko'zda tutadi. Kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan tuzilayotgan fan dasturlari xalqaro miqyosda tan olingan reytinglar ro'yxatiga kiruvchi oliygohlar professor-o'qituvchilari bilan hamkorlikda tayyorlanmoqda.

Tadqiqot natijalari bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy-amaliy tayyorlash jarayonida o'quv jarayonini loyihalash mexanizmini joriy etish ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi. O'quv jarayonini ilmiy asosda, kompetensiyaviy yondashuvga tayangan holda loyihalash orqali talabalarining kasbiy tayyorgarligi tizimli va maqsadga yo'naltirilgan tarzda rivojlantirildi. Mazkur tadqiqotda ishlab chiqilgan o'quv jarayonini loyihalash mexanizmi bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarida kasbiy-amaliy kompetensiyalarni shakllantirish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan integratsiyalash hamda ularni real pedagogik vaziyatlarga tayyorlash imkonini berdi. Pedagogik tajriba-sinov natijalari ushbu mexanizm asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarining mustaqil fikrlash, rejalashtirish va amaliy faoliyatni samarali amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantirganini tasdiqladi. Shuningdek, o'quv jarayonini

loyihalashda interfaol metodlar, amaliy mashg‘ulotlar va refleksiv faoliyatni uyg‘unlashtirish bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy faolligini oshirishga xizmat qildi. Natijada ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatga moslashuvchanligi va kasbiy mas‘uliyati mustahkamlandi[10].

3-rasm. Jismoniy tarbiya o‘qituvchisining konstruktiv va proyektiv ko‘nikmalari, uning loyiha faoliyatiga tayyorligini ta’minlash

Loyihaviy faoliyatdan kuzatilayotgan maqsad o‘quvchilar tomonidan jismoniy tarbiya o‘quv predmetini o‘rganish davrida mujassamlashgan bilim, mahorat va ko‘nikmalarni tushunish va qo‘llay olishdan iborat.

Loyiha (design - dizayn) – ba’zi murakkab ishlanmalarni yaratish bo‘yicha ishlangan hujjatlar yig‘indisidir. Loyihadan (proyekt tushunchasi) kengroq ma’noda ma’lum natija (loyihaning beqiyos mahsuli) ga ega maqsadli faoliyatni tashkil etish uchun biror-bir tashkiliy shaklni belgilash uchun foydalaniladi.

Loyihalashtirish esa real natijaga olib keluvchi, qat’iy tartibga solingan harakatlar izchilligini o‘z ichiga oluvchi muammoni o‘zgartiruvchi faoliyatni anglatadi.

O‘quv loyihasi – bu o‘rganilgan mavzu yoki bo‘limni yanada chuqurroq muhokama qilib o‘rganishga yo‘naltirilgan, ta’lim jarayoniga tajriba, faoliyat asosida yondashuvga imkon beruvchi, tadqiqotchilik va izlanishga doir metodlardan foydalanishni talab etuvchi ta’limni tashkil etish shaklidir [8]. Zamonaviy

o‘qituvchi eng yangi va samarali pedagogik fikrlar, g‘oyalarning targ‘ibotchisi sifatida namoyon bo‘lishi lozim. Chunki o‘quv jarayonini loyihalash paradigmasiga o‘tish orqali o‘quvchining mustaqil, individual fikrlash jarayonini rivojlantirish nazarda tutiladi. O‘quv jarayonini tashkil etish, boshqarish, loyihalashtirish o‘qituvchidan yuksak kasbiy mahorat sirlarini egallashni talab etadi. Buning uchun o‘qituvchi pedagogik jarayon va o‘quvchi psixologiyasiga oid bilimlar, zamonaviy texnologiyalar, o‘quv jarayonini loyihalashtirish asoslari, hayotiy tajribalarni chuqur o‘zlashtirgan bo‘lishi lozim. O‘qituvchi ta’lim oluvchilarga taqdim etiladigan o‘quv materialini tanlashda ularning muayyan bilim darajasi, yosh xususiyatlarini inobatga olishi lozim.

Xulosa o‘rnida mazkur tadqiqot natijalari oliy ta’lim muassasalarida jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonini takomillashtirish, o‘quv jarayonini loyihalashga asoslangan innovatsion pedagogik mexanizmlarni amaliyotga joriy etish uchun ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqotda ilgari surilgan xulosalar va tavsiyalar bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini zamonaviy ta’lim talablariga mos, kasbiy jihatdan yetuk va raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Юнусова Ю.М. Теория и методика физической культуры. Учебное пособие. Ташкент УзГосИФК 2007 г.
2. Salomov R.S. Sport mashg‘ulotning nazariy asoslari – Toshkent., O‘quv qo‘llanma O‘zDJTI, 2005 yil - 238 b.
3. Mahkamdjanov K.M. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi Toshkent., darslik “Iqtisod - moliya” 2008 yil - 300 b.
4. Abdullayev A., Xonkeldiyev Sh. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyoti. o‘quv qo‘llanma Toshkent., O‘zDJTI, 2005 yil - 300 b.
5. Матвеев Л.Р. Теория и методика физического воспитания – Учебник Москва «Физкультура и спорт» – 2005 г.
6. Раджапов У.Р., Сушко Г.К., Козлова Е.В. “Теория и методика физической культуры” учебник издательство ИЛМ-ЗИЁ 2018 г
7. Abdullayev M.J., Radjapov U.R., Muxametov A.M “Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi” 2-qism Toshkent., darslik “Turon-iqbol” 2020 yil - 278 b.
8. Самойлов Л.П. Подготовка будущих учителей к применению технологий личностно-развивающего обучения в начальной школе (на основе герменевтической традиции). – Дисс. на соиск. ... канд. пед. наук. – Волгоград, 2001. – 209 с.
9. [Никитушкин В. Г., Ахапкин В. Н.](https://cyberleninka.ru/article/n/kriterii-otbora-detey-10-12-let-v-vidy-sporta-skorostno-silovogo-haraktera) Критерии отбора детей 10-12 лет в виды спорта скоростно-силового характера // Ученые записки университета Лесгафта. 2013. №1 (95). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kriterii-otbora-detey-10-12-let-v-vidy-sporta-skorostno-silovogo-haraktera> (дата обращения: 17.02.2023).
10. O‘zbek pedagogikasi tarixi // A.Zunnunov tahriri ostida. – T.: O‘qituvchi, 1997. – 214 b.
11. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. 10-jild. –T.: «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti.2005.–656 b.
12. Pedagogik atamalar lug‘ati. // Tuzuvchilar: jamoa. – T.: Fan, 2008. –B. 144.
13. Pedagogika. Ensiklopediya. I jild / tuzuvchilar: jamoa. – Toshkent: «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2015. 320-b.
14. Pedagogika. Ensiklopediya. II jild./ tuzuvchilar: Jamoa.- Toshkent: «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti. 2015. –368 b.
15. Pedagogika. Ensiklopediya. III jild. Jamoa // Toshkent: «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2017. – 400 b.